

Η Ελληνική μας γλώσσα έχει αποδειχθεί από πολλούς ερευνητές και γλωσσολόγους ότι γονιμοποίησε τον Ευρωπαϊκό λόγο. Δεν υπάρχει δηλαδή καμία γλώσσα στην Ευρώπη που να μην έχει Ελληνικά στοιχεία. Η Αγγλική, φυσικά, δεν θα μπορούσε να αποτελεί εξαίρεση.

Έχουν ήδη γραφτεί λεξικά που έχουν συγκεντρώσει τις Ελληνικές λέξεις της Αγγλικής, όπως το λεξικό του Αριστείδη Κωνσταντινίδη με τίτλο “Οι Ελληνικές λέξεις στην Αγγλική γλώσσα”, το οποίο βραβεύτηκε από την Ακαδημία Αθηνών το 1994. Το λεξικό αυτό συγκεκριμένα το είχα χαρίσει στον αείμνηστο και αξιαγάπητο φίλο και συνεργάτη Γιάννη Μπουκουβάλα το 1996 όταν τον γνώρισα μέσα απ’ την περίφημη σειρά του Daylight που δίδασκα τότε στους μαθητές μου και θαύμασα τον Γιάννη για την πηγαία ελληνικότητα που απέπνεε ο λόγος του μέσα απ’ την διδασκαλία μιας ξένης γλώσσας.

Έγραφε απλά κειμενάκια που μιλούσαν για τον Σωκράτη και τον Πλάτωνα, για τον Αριστοτέλη και τον Αλέξανδρο και ταυτόχρονα με την μετάδοση της γνώσης κατάφερνε να αυξήσει το πατριωτικό αίσθημα των μαθητών και να περνάει αθόρυβα και σταθερά τα μηνύματα της ελληνικής του ψυχής. Αυτό μ’ έφερε κοντά του και αισθάνθηκα την ανάγκη να του αφιερώσω αυτό το λεξικό εκφράζοντάς του την άμετρη εκτίμηση και τον θαυμασμό μου, γιατί δεν ήταν απλά ένας δάσκαλος, όπως του άρεσε ν’ αποκαλείται ήταν **ΕΛΛΗΝΑΣ** δάσκαλος. Έτσι κι αυτό το μικρό άρθρο το αφιερώνω πάλι σ’ εκείνον, τον Έλληνα δάσκαλο που πρόσθεσε μια αχτίδα Απολλώνιου φωτός στον δρόμο της γνώσης.

Και για να επανέλθουμε στο θέμα μας, το λεξικό του Αριστείδη Κωνσταντινίδη περιέχει λέξεις που είναι ολοφάνερα ελληνικές, πρωτίστως επιστημονικού περιεχομένου και σε μεγάλο ποσοστό ιατρική ορολογία, όπως *diagnosis, stomach, pneumonia* αλλά και *photograph, diameter, hydraulics, psychologist* κλπ.

Πέρα, όμως, από τις προφανώς Ελληνικές λέξεις υπάρχουν και πάρα πολλές άλλες που έχουν την ρίζα τους σε αρχαιότερες Ελληνικές διαλέκτους, όπως την Ομηρική δηλ. της εποχής του Ομήρου ή και ακόμα πιο πίσω, στα Ελληνικά της μυκηναϊκής και προμυκηναϊκής περιόδου ή της εποχής του Ορφέα, που χάνεται στο βάθος του χρόνου. Κάποια παραδείγματα τέτοιων λέξεων, που δεν φαίνονται με την πρώτη ότι είναι Ελληνικές, γιατί δεν χρησιμοποιούνται αυτές οι αρχαιότερες λέξεις στη νέα Ελληνική, είναι τα παρακάτω:

- **after** → *αὐτάρ* = μετά (βρίσκεται στον Όμηρο: “*αὐτάρ Ὀδυσσεύς ἐς Χρύσην ἵκανεν*” *Ιλ. Α΄, 430*)
- **in earth** → *νέρθε* = μέσα στη γη (Από τον Ορφικό ύμνο του Απόλλωνος που λέει: “*ρίζας νέρθε δέδορκας*” = “*εσύ που βλέπεις τις ρίζες των πραγμάτων μέσα στη γη*”)
- **park** → *πάροικον* = ονομασία του ιερού άλσους που βρίσκεται γύρω από τον ναό, δηλ. παρά τον οίκο του Θεού → *πάροικον άλσος πάροικον* → *πάρκον* → *park* (Προφορικές παραδόσεις μαθημάτων φιλοσοφίας Ηλιοδρομίου)
- **price** → *πιπράσκω* = πληρώνω για να αγοράσω κάτι (Επικτήτου Εγχειριδίου)
- **peep/peeping Tom** → *ὀπιπᾶω-ῶ* = κοιτάζω από χαραμάδα/οπή
- **seek** → *σεύω* = αναζητώ, εξ ου και *Ὀδυσσεύς* = ο την οδόν σεύων δηλ. αυτός που αναζητά τον δρόμο (για την Ιθάκη) (“*Ἡ εσωτερική περιπέτεια της Οδύσειας*”, περιοδικό Ρομφαία)
- **essence/essential** → *ἔσσια* = ουσία (Πλάτωνος “*Κρατύλος*”, ὃ ἡμεῖς “*οὐσίαν*” καλούμεν, εἰσὶν οἱ “*ἔσσιαν*” καλοῦσιν, 401 3-4)
- **bank** → *παγιῶ* = πάγκος από το ρήμα/ κάνω κάτι ασφαλές και στερεό ή πήγνυμι = μπηγώ, κατασκευάζω, παρέχω στερεότητα (στην αρχαία αγορά υπήρχαν οι πάγκοι (τραπέζια) που με τα 4 πόδια τους στερεώνονταν στη γη. Πάνω σ’ αυτούς τους πάγκους γίνονταν ανταλλαγές νομισμάτων που εξυπηρετούσαν διάφορους εμπόρους που έρχονταν από άλλες πόλεις που είχαν διαφορετικό νόμισμα. Αλλά και οι σημερινές τράπεζες με νομισματικές συναλλαγές ασχολούνται.
- (<http://durabond.ca/gdouridas/glossa2.html>)
- **boss** → *πόσσις* = ο αφέντης του σπιτιού Ο Ποσειδών στην Ελληνική παράδοση αναφέρεται ως “*πόσσις δᾶς*” δηλ. ο αφέντης της γης. Πράγματι το νερό κυριαρχεί πάνω στη γη.
- **dollar** → *τάλλαρον* = καλάθι που χρησίμευε ως μονάδα μέτρησης στις ανταλλαγές π.χ. “*δώσε μου 5 τάλλαρα σιτάρι*”. Παράγωγο είναι το **τάλληρο** αλλά και **τελλάρο** (<http://durabond.ca/gdouridas/glossa2.html>). Από προσωπική μαρτυρία καταθέτω ότι Έλληνες του Καναδά πολλές φορές στις μεταξύ τους συνομιλίες έλεγαν π.χ. “*Πόσα τάλλαρα έδωσες;*” και εννοούσαν δολάρια. Έχει, λοιπόν, κάτι μείνει στις μνήμες του λαού. Επίσης οι Αμερικανοί το dollar το προφέρουν “*ντάλαρ*”.
- **yes** → *γε* = βεβαίως
- **no** → *νη* = αρνητικό μόριο π.χ. νηνεμία = έλλειψη ανέμου
- **mother** → *μήτηρ*
- **minor** → *μινύς* = μικρός (Στα επίσημα γεύματα είχαν το “**μινύθες γραμμᾶτιον**”, ένα μικρό κείμενο στο οποίο αναγραφόταν τι περιελάμβανε το γεύμα. Παράγωγο είναι το **menu**. (<http://durabond.ca/gdouridas/glossa2.html>).
- **sex** → *ἔξις* = τάση, ἔλξη. Η δασεία του ε γίνεται s.
- **sponsor** → *σπένδω* = προσφέρω. Παράγωγο **σπονδή**.
- **food** → *ἐφόδιον* = *ἐπί* + *ὄδος*. Έτσι ονόμαζαν τα τρόφιμα που έπαιρναν μαζί τους οι στρατιώτες στις πορείες και είχαν στον δρόμο.

Ως συνέχεια του άρθρου που παραθέσαμε στο τεύχος 18, παρουσιάζουμε σ' αυτό το τεύχος κάποιες άλλες λέξεις της Αγγλικής με ελληνική ρίζα καθώς και κάποιες τεχνικές που βοηθούν να εντοπίσουμε την Ελληνική ρίζα που κρύβεται μέσα σε μια αγγλική λέξη.

• **restore** → **re** = **ανά** + **στορέννυμι** = **στρώνω**

κάτω εξ ου και **“στρώμα”**, οπότε **restore** = **αναστηλώνω**, σηκώνω κάτι από κάτω. Τον Αόριστο του ρήματος “στορέννυμι” τον βρίσκουμε στην επιγραφή του Σιμωνίδη στον τύμβο του Μαραθώνα: *“Ελλήνων προμαχοῦντες Αθηναῖοι Μαραθῶνι χρυσοφόρων Μήδων ἐστόρεσαν δύναμιν”* δηλ. “Μαχόμενοι μπροστά απ’ όλους τους Έλληνες οι Αθηναίοι στον Μαραθώνα έριξαν κάτω και ξάπλωσαν στο χώμα την δύναμη των χρυσοφόρων Μήδων”.

• **love** → **λαύω** = αρχαίο θεματικό που υπάρχει σαν συνθετικό μόνο στο *“ἀπολαύω”* = παίρνω από κάτι, έχω μέρος από ένα πράγμα, κερδίζω κάτι καλό. Το *“λαύω”* ανήκει στο ρήμα *λάω* = *θέλω*, δηλωτικό της ιδέας του σφοδρού πόθου, του αγώνα ή της έφεσης σφοδρού πόθου, του αγώνα ή της έφεσης προς κάτι. Ο Δωρικός τύπος είναι *λῶ*, *λῆς*, *λῆ*. (Λεξικό της Ελληνικής Γλώσσας, Ανθίμου Γαζή, 1835) Το βρίσκουμε σαν φράση που έλεγε ο χορός των ανδρών στην αρχαία Σπάρτη, όπως μας το διασώζει ο Πλούταρχος στον βίο του Λυκούργου. Οι αρχαίοι Λακεδαιμόνιοι έκαναν εορτές όπου υπήρχαν τρεις χοροί, των γερόντων, των ανδρών και των παιδών. Ο χορός των γερόντων έλεγε:

«Ἄμές που ἦμες ἄλκιμοι νεανίαι»

«Ἦμασταν κι εμεῖς ἄλλοτε ἀνδρείοι νέοι»

Αποκρινόμενος ο χορός των ανδρών έλεγε:

«Ἄμές δέ γ' εἰμές· αἰ δέ λῆς, πεῖραν λαβέ»

«Εμεῖς εἴμαστε τώρα, κι αν αγαπᾶς (αν γουστᾶρεις) δοκίμασέ μας.»

Κι ο χορός των παιδών έλεγε:

«Ἄμές δέ γ' εσσόμεθα πολλῶ κάρρονες»

«Εμεῖς θα γίνουμε πολύ καλύτεροι.»

Μέχρι και η φράση *“Try me”* που έχει επικρατήσει στην Αγγλική είναι μεταφορά νοηματική του *“πεῖραν λαβέ”* = δοκίμασέ με.

◆ Πολλές λέξεις της Αγγλικής προέρχονται επίσης από αντίστοιχες Ελληνικές αν αντικατασταθούν τα ουρανικά, χειλικά και οδοντικά σύμφωνα με άλλα της ίδιας κατηγορίας. Ο διαχωρισμός των συμφώνων σ' αυτές τις κατηγορίες φαίνεται στον παρακάτω πίνακα:

	Ουρανικά	Χειλικά	Οδοντικά
↑ φιλά	κ	π	τ
↕ μέσα	γ	β	δ
↓ δασέα	χ	φ	θ

Πολύ συχνά οι αγγλικές λέξεις διατηρούν τα σύμφωνα της ίδιας κατηγορίας και αλλάζουν τα φωνήεντα. Μερικά παραδείγματα είναι:

• **έκφρασις**
||| |
expression

Το **κ** γίνεται **κ + σ = ξ** → **χ** και το δασύ χειλικό **φ** μετατρέπεται στο αντίστοιχό του χειλικό **π** → **ρ**.

• **εκλέγω**
| | | |
elect

Το μέσο ουρανικό **γ** γίνεται φιλό ουρανικό **κ** → **σ**.

• **εγγράφω**
εν + γράφω
| | | | | | | |
i n s c r i b e

Το μέσο ουρανικό **γ** γίνεται φιλό **κ** → **σ**
Το δασύ χειλικό **φ** γίνεται φιλό **π** και μετά **μπ** → **β**

◆ Επίσης, πρέπει να λάβουμε υπ'όψιν ότι η Ελληνική λέξη **“συν”** στα Αγγλικά γίνεται **con** (**σ** → **c**, **ν** → **n**, **υ** → **o**), δηλαδή **con** → **συν**. Άρα όποτε βλέπουμε μια λέξη στ' Αγγλικά να περιέχει **con-** να μας θυμίζει το **συν-**. Ας πάρουμε τώρα κάποια παραδείγματα:

• **συλλέγω** = **συν** + **λέγω** → **collect**
| | | | | | | |
con + lec

Το μέσο ουρανικό **γ** γίνεται φιλό ουρανικό **κ** → **σ**, γιατί η Αγγλική δεν διατηρεί τα μέσα σύμφωνα της Ελληνικής στις Ελληνικές λέξεις που δανείζεται.

con → **συν**

• **συγκεντρώνω** = **συν** + **κέντρο** → **concentrate**
| | | | | | | |
con + centr

• **σύμπλεγμα** = **συν** + **πλέγμα** → **complex**
| | | | | | | |
con + plex

Το μέσο ουρανικό **γ** έγινε φιλό ουρανικό **κ** και ισχυροποιήθηκε σε **κ + σ = ξ** → **χ**

◆ Τέλος βρίσκουμε πολλές Ελληνικές λέξεις στην Αγγλική αν γνωρίζουμε ότι η δασεία των Ελληνικών λέξεων μετατρέπεται σε **s** ή **h**.

συνέχεια στην σελίδα 28

- **συνίσταμαι** = **συν** + **ίσταμαι** → **consist**
(αποτελούμαι)
con + sist
- **ὑπέρτερος** (ανώτερος) → **superior**
- **ἱστορία** → **history**
- **ἄλατι** → **salt**
- **Ἑλένη** → **Helen**

Είναι χρήσιμο επίσης να παρατηρήσουμε ότι το εισαγωγικό μόριο re- στα Ελληνικά αποδίδεται:

re ← ανα-
ξανα-
αντί-

- **ἀνθίσταμαι** = **ἀντί** + **ίσταμαι** → **resist**
re s ist
- **ἀναφέρω** = **ἀνά** + **φέρω** → **refer**
re fer

- **ἀνακαλώ** = **ἀνά** + **καλώ** → **recall**
re call

Βλέπουμε, λοιπόν, πόσα χρωστάει η Αγγλική γλώσσα στην “μητέρα” Ελληνική και αυτό μας κάνει να νιώθουμε τυχεροί που γεννηθήκαμε Έλληνες και είμαστε κληρονόμοι αυτού του γλωσσικού πλούτου. Θεωρώ ότι η Ελληνική γλώσσα είναι το πιο μεγάλο και το πιο σημαντικό πνευματικό μνημείο της ανθρωπότητας. Η παρούσα εργασία αποτελεί δείγμα μελέτης από ευρύτερη εργασία που καταστρώνεται και εμπλουτίζεται συστηματικά στο τμήμα μελετών Ελληνικής Γλώσσας και Φιλοσοφίας του Ηλιοδρομίου, αρχής γενομένης από την διδασκαλία του “Κρατύλου/Περί ονομάτων ορθότητος” του Πλάτωνος, έργο το οποίο προσωπικά είχα την τιμή να διδάξω σε τρίμηνο κύκλο μαθημάτων στο Ηλιοδρόμιο υπό την εποπτεία του συγγραφέα και ιδρυτή του Ηλιοδρομίου Γιώργου Λαθύρη και το οποίο θεμελιώνει αυτό που η σύγχρονη γλωσσολογία ονομάζει Philosophy of the Language.

Εμπέλεια: Μαρία Μαραγκού

continued
from
page 23

Where some English words come from.

This is of course one of the glories of English – its willingness to take in words from abroad, rather as if they were refugees. We take words from almost anywhere – *shampoo* from India, *chaparral* from Basque, *caucus* from the Algonquin Indians, *ketchup* from China, *potato* from Haiti, *sofa* from Arabia, *boondocks* from the Tagalog language of the Philippines, *slogan* from Gaelic. You can't get much more eclectic than that. And we have been doing it for centuries. According to Baugh and Cable as long ago as the sixteenth century English had already adopted words from more than fifty other languages – a phenomenal number for the age. Sometimes the route these words take is highly circuitous. Many Greek words became Latin words, which became French words, which became English words. *Garbage*, which has had its present meaning of food waste since the Middle Ages, was brought to England by the Normans, who had adapted it

from an Italian dialectal word, *garbuzo*, which in turn had been taken from the Old Italian *garbuglio* (a mess), which ultimately had come from the Latin *bullire* (to boil or bubble).

Sometimes the same word reaches us at different times, having undergone various degrees of filtering, and thus can exist in English in two or more related forms, as with *canal* and *channel*, *regard* and *reward*, *poor* and *pauper*, *catch* and *chase*, *cave* and *cage*, *amiable* and *amicable*. Often these words have been so modified in their travels that their kinship is all but invisible. Who would guess that *coy* and *quiet* both have the same grandparent in the Latin *quietus*, or that *sordid* and *swarthy* come jointly from the Latin *sordere* (to be soiled or dirty), or that *entirety* and *integrity* come from the Latin *integritus* (complete and pure)?

Occasionally a single root gave birth to triplets, as with *cattle*, *chattel*, and *capital*, *hotel*, *hostel*, and *hospital*, and *strait*, *straight*, and *strict*. There is at least one quadruplet – *jaunty*, *gentle*,